

MÜNSTER
WISSENSCHAFT
UND LEBENSART

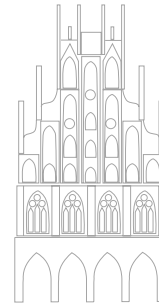
STADT MÜNSTER

Münster Marketing

Stadhuis van de Vrede van Westfalen

Stadhuis en burgerhal

Het stadhuis van Münster is over de hele wereld bekend om zijn *Friedenssaal*, de plek waar de Vrede van Westfalen werd gesloten. Met zijn schitterende puntgevel wordt het gebouw ook beschouwd als een van de belangrijkste architectonische monumenten en een van de mooiste niet-kerkelijke bouwwerken van de gotiek

De raadszaal

Het eerste gebouw dat voor bijeenkomsten werd gebruikt, dateert uit de 12e eeuw en stond recht tegenover de vroegere Michaelispoort die naar het bisschoppelijke immuniteitsgebied op de domheuvel leidde. Het had zijn oorsprong in een vakwerkgebouw dat op enige afstand van de Marktstrasse gebouwd was en dat misschien al voor het jaar 1200 door een stenen gebouw vervangen werd. Uit documenten blijkt, dat de schepenen dit stenen gebouw, dat waarschijnlijk uit twee verdiepingen bestond, al voor 1250 gebruikten voor hun bijeenkomsten; de benedenverdieping is de tegenwoordige *Friedenssaal*.

De burgerhal

In het begin van de 14e eeuw groeide de behoefte aan een overdekte ruimte voor de bijeenkomsten van de burgerij. Ten westen van het stenen gebouw werd een groot huis gebouwd waarvan de puntgevel aan de Marktstrasse grensde. Er bestaat onenigheid over het exacte bouwjaar, dit moet echter ongeveer rond 1320 liggen.

Na het voltooien van de burgerhal vermeldt een kroniek in 1337 voor het eerst dat de ruimte binnen het gebouw in tweeën is gedeeld: de leden van de raad kwamen in het achterste gedeelte van het stadhuis in de raadszaal bijeen, de burgers in het voorste gedeelte in de burgerhal. Daar zijn nu nog wapens en delen van wapenrustingen te bezichtigen die sinds eeuwen eigendom van de stad zijn, evenals een replica van het Kermiszwaaard.

Het scheepsmodel

In 1927, ter gelegenheid van het bezoek van het Hanzeatisch Handelsgenootschap, schonk de in 1835 gestichte vereniging van kooplieden het model van een oud Hanzeschip aan de gemeenteraad. Het moet in het stadhuis de herinnering bewaren aan Münsters 400-jarige lidmaatschap van de Hanze. Het model toont een karveel (van het Portugese caravela), dat is vervaardigd in het schippershuis te Lübeck naar het aldaar aanwezige voorbeeld. In de late Middeleeuwen ontwikkelde dit scheepstype zich tot het bekendste van Noord-Europa en zou met zijn naast elkaar geplaatste planken de overnaads gebouwde Hanzekogge vervangen. Het reeds in het oude Egypte bekende karveel maakte grotere rompen voor een lading tot 400 ton mogelijk. Ook was het dankzij het gladde oppervlak en de zes tot acht zeilen wendbaarder en in staat tot hogere snelheden.

De vredesvlag

In het jaar 1648 gaf de gemeenteraad ter gelegenheid van de Vrede van Westfalen, die de Dertigjarige Oorlog beëindigde, de opdracht voor het ontwerp van deze vlag die tijdens de bekendmaking van de vredesverdragen voor het stadhuis getoond werd. Het bestaan van de vroeger in de Vredeszaal van het stadhuis bewaarde vlag was bijna vergeten. Zij werd vermoedelijk op 24 oktober 1948 tijdens het 300-jarige jubileum van de Vrede van Westfalen voor de laatste keer over de Prinzipalmarkt gedragen. Het origineel van de kwetsbare zijden vlag is in bezit van het Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Westfalen en bevindt zich tegenwoordig als permanente bruikleen in het magazijn van het LWL-Landesmuseum voor kunst en cultuurgeschiedenis. De vlag is zo fragiel dat zij niet meer tentoongesteld kan worden.

Op initiatief van de Stadtheimatbund Münster is op een stuk stof een reconstructie vervaardigd die opnieuw de oorspronkelijke kleuren weergeeft. Op een blauwe achtergrond is een groene lauwerkrans afgebeeld die vier symbolen omvat: een witte duif met een groen takje in de bek, de Habsburgse gouden keizerskroon, twee handen in witte handschoenen die elkaar palmtakken als vredessymbolen overhandigen en het stadswapen van Münster in de kleuren goud, rood en zilver. De vredesvlag geldt als een icoon van de stadsgeschiedenis.

Gereconstrueerd: De Münsterse vredesvlag van 1648

Bogenthal en pronkgevel

Tegen het einde van de 14e eeuw werd de burgerhal uitgebreid met een door vijf ronde pilaren gedragen voorbouw, die vier meter over de straat uitstak. Enkele gordelbogen tussen de oude voorgevel en de ronde pilaren droegen het balkenplafond boven een naar beide zijden open passage, de bogengalerij. Ondanks een omstreden datering stammen de bogenthal en de pronkgevel waarschijnlijk niet uit dezelfde periode als de burgerhal, maar zijn ze pas later voor de westgevel gebouwd.

Naar het ook in Münster geldende Saksische recht moesten rechtszittingen vroeger in de open lucht plaatsvinden. In de Middeleeuwen hield ook de door de bisschop benoemde rechter van de stad, bijgezet door twee leden van de raad, zitting in de open lucht op het plein voor het stadhuis. Er is geen bewijs dat er in Münster een zogenaamde overdekte "gerechtsvoorhal" heeft bestaan, met de bouw van de bogenthal werd die overbodig, omdat de rechter nu "onder de bogen" voor het stadhuis zat. Pas in 1586 werd in het noordelijk deel van de bogenthal ook een "rechtszaaltje" ingebouwd.

De kostbare architectuur van de gevel kan slechts in een periode van economische bloei ontworpen en uitgevoerd zijn. De vanaf 1370 aantoonbare continuïteit in de raad en het burgemeestersambt zijn daarbij waarschijnlijk van groot belang geweest. Toch werd de voltooiing van de pronkgevel vertraagd, waarschijnlijk door de rampzalige economische gevolgen van branden en de pest in de jaren 1382/1383. Van de oorspronkelijke inrichting bleef vanwege talrijke herstelwerkzaamheden, schilderbeurten en verwoestingen slechts weinig bewaard.

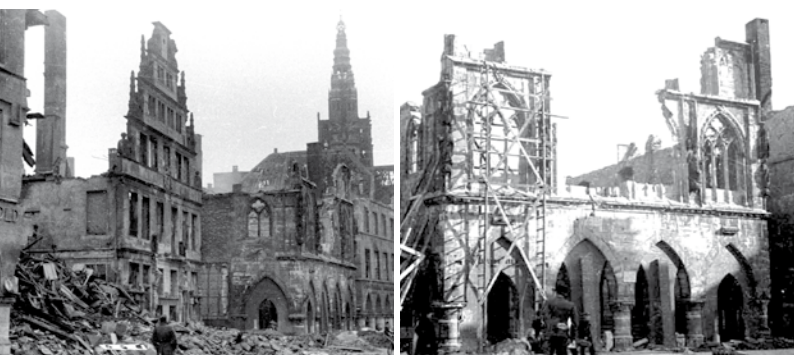

De collectie afbeeldingen, in het bijzonder die in de gevelschrijn in het bovengedeelte, is niet nauwkeurig te dateren. De interpretatie van het tafereel als kroning van Maria is twijfelachtig, onder andere omdat Maria op dezelfde hoogte zit als Christus en reeds de kroon op haar hoofd draagt. Waarschijnlijker is de verklaring dat de voorstelling in een tijd van pest, oorlogen en ellende dienst zou hebben gedaan als bron van hoop voor de burgers: Maria richt zich tot Christus met het verzoek om zegening van de stad die aan zijn voeten ligt.

In 1576 volgde een ingrijpende verbouwing van het stadhuis. Vanaf die tijd was het voorhuis met de bogen- en burgerhal door een overkoepelend zadeldak verbonden met de raadszaal aan de achterkant.

Oorlogsschade en wederopbouw

Op 28 oktober 1944 werd het stadhuis bij een geallieerde luchtaanval door verscheidene brandbommen getroffen. Kort daarna wankelde de schitterende pronkgevel en kwam op de Prinzipalmarkt terecht. Alleen de onderste bogen en twee maaswerkvensters van de eerste verdieping bleven behouden.

Gezichten op het stadhuis met oorlogsschade, Stadtmuseum Münster, collectie Jack

Het volledige interieur van de *Friedenssaal* met de houten betimmering, kroonluchter en schilderijen was al aan het begin van de oorlog elders in veiligheid gebracht en kon zo gereed worden. Ter gelegenheid van het driehonderdjarige jubileum van de *Vrede van Westfalen* op 24 oktober 1948 kon zodoende de getrouw naar het origineel gereconstrueerde *Friedenssaal* weer worden bezocht.

Na het einde van de Tweede Wereldoorlog in 1945 bestonden er eerst geen plannen om een nieuw stadhuis te bouwen. Het ontbrak de stad daarvoor aan financiële middelen, die nog dringender benodigd werden voor de bouw van woningen. Tenslotte slaagde de vereniging van kooplieden er in 1950 in een initiatief in het leven te roepen, waarbij het oude stadhuis van Münster ook zonder financiële steun van de stad zou herrijzen. Het gemeentebestuur stemde ermee in en droeg slechts zorg voor het bestuurlijke verloop.

Tenslotte werd voor de wederopbouw van het stadhuis, die verscheidene jaren in beslag zou nemen, een commissie gevormd, waarvan naast architecten, kunsthistorici, vertegenwoordigers van de stad en verschillende beroepsgroepen ook talrijke publieke personen deel uitmaakten.

Het plan voor de wederopbouw van dit met symboliek beladen gebouw werd ook buiten de stad alom met instemming begroet. Het leggen van de eerste steen op 9 juli 1950 werd een schitterend en tevens ook het eerste naoorlogse volksfeest. Ook uit andere regio's van Westfalen kwamen het project talrijke schenkingen ten goede, in erkenning van de enorme betekenis die het stadhuis van Münster als monument heeft voor het hele Münsterland.

Al in 1952, twee jaar na het leggen van de eerste steen, kon het traditionele pannenbier geschonken worden. Nog eens twee jaar later schitterde de prachtige gevel – naar voorbeeld van het verwoeste origineel grotendeels weer opgebouwd – opnieuw in oude glorie. Op 30 oktober 1958 kreeg het gebouw met zijn rijke tradities tijdens een feestelijke plechtigheid eindelijk zijn publieke functie in de stad weer terug. De inrichting voldeed aan alle eisen die een gemeenteraad aan een moderne congres- en vergaderzaal stelt.

De Vrede van Westfalen

In het jaar 1648 werd de *Vrede van Westfalen* gesloten die een eind maakte aan de Dertigjarige Oorlog. Deze aanvankelijk "Duitse oorlog" had zich zo snel over Midden-Europa uitgebreid dat uiteindelijk bijna alle Europese machten er tenminste gedurende enige tijd bij betrokken waren. Confessionele en politieke twisten, die reeds vanaf het midden van de 16e eeuw in toenemende mate voorkwamen, stortten het Europese continent in een van zijn grootste crises. Naarmate de oorlog langer duurde, verdwenen religieuze motieven bijna helemaal naar de achtergrond en werd het verloop van de gebeurtenissen in steeds sterkere mate bepaald door machtspolitieke belangen.

Directe aanleiding was de *Defenestratie van Praag*, waarbij Boheemse edelen de stadhouders van de katholieke koning Ferdinand II uit een raam van het kasteel in Praag gooiden. Toen vervolgens de calvinistische keurvorst Friedrich V von der Pfalz gekozen werd tot koning van Bohemen breidde het regionale conflict zich uit over het gehele Rijk.

De Defenestratie van Praag, Stadtmuseum Münster

Aanvankelijk slaagde de katholieke kant onder de nu tot keizer gekozen Ferdinand II er in enkele belangrijke overwinningen te behalen, zoals bijvoorbeeld in 1623 de slag bij Stadtlohn in het westen van het Münsterland. Het verdere verloop van de oorlog wordt echter gekenmerkt door het ingrijpen van Europese grootmachten: aan protestantse zijde mengde eerst Zweden onder Gustaaf Adolf zich in de oorlog, gevolgd door het katholieke Frankrijk. Er ontstond een militair machtsevenwicht en slechts door onderhandelen leek men nog een eind aan de bloedige gevechten te kunnen maken.

Om de onderhandelingen kans van slagen te bieden ging het er in de eerste plaats om de juiste plaats van samenkost te kiezen. Men had twee steden nodig, die zich enerzijds elk in de invloedssfeer van een van de strijdende partijen bevonden, anderzijds echter ook dicht genoeg bij elkaar lagen dat een snelle uitwisseling van informatie gewaarborgd kon worden. Bovendien moesten beide steden over een intacte infrastructuur beschikken omdat men talrijke delegaties kon verwachten, zowel uit alle delen van het Rijk alsook uit de Europese buurlanden.

Münster en Osnabrück voldeden aan deze voorwaarden en vanaf 1643/1644 begonnen in beide steden de onderhandelingen. Vooral Münster was geschikt om onderdak te bieden aan het eerste Europese vredescongres omdat de stad vanwege zijn sterke fortificaties nauwelijks oorlogsschade vertoonde. In Osnabrück onderhandelden de gezanten van de keizer met de gezanten van de staten en het protestantse Zweden. In Münster kwamen de afgevaardigden van de keizer en van de Franse koning bijeen. Bovendien onderhandelden de Nederlanders hier met de Spanjaarden over erkenning van de soevereiniteit van hun staat, wat het einde zou betekenen van de Tachtigjarige Oorlog.

Na vijf jaar onderhandelen werden de vredesverdragen in 1648 ondertekend. Op 15 mei werd in de naar deze gebeurtenis genoemde *Friedenssaal* (Vredeszaal) van het stadhuis van Münster de deelvrede tussen Spanje en Nederland beëdigd. De schilder Gerard Ter Borgh heeft dit tafereel vastgelegd in een schilderij (origineel in de National Gallery, Londen, replica in het Stadtmuseum Münster). Een kopergravure naar dit beroemde schilderij is in de *Friedenssaal* naast de schouw te zien.

Op 24 oktober werd de *Vrede van Westfalen* gesloten. Zweden en Frankrijk dwongen af dat het centraal keizerlijk gezag binnen het Rijk werd beperkt en dat het federale constitutionele principe werd versterkt. Voor de eerste keer werd ook besloten de verschillende gezindten voor de wet gelijk te stellen. Zwitserland en de Republiek der Nederlanden werden erkend als soevereine staten.

Voor de eerste keer was men er in Europa in geslaagd een oorlog niet op het slagveld, maar aan de onderhandelingstafel te beëindigen. Dit vredesverdrag loste weliswaar niet alle problemen in Europa op en nieuwe oorlogen volgden. Toch werd in het vredesverdrag een constitutionele structuur vastgelegd die voor het Rijk van zoveel belang was dat deze tot aan de secularisatie (1803) stand zou houden.

Beëdiging van de Spaans-Nederlandse Vrede in het stadhuis van Münster, Stadtmuseum Münster

Stadhuis en Friedenssaal

Deze zaal, het oudste deel van het huidige stadhuis, werd in de tweede helft van de 12e eeuw gebouwd. Aanvankelijk was de raadszaal in gebruik voor zittingen van de stadsraad. Omdat de raad ook de lagere rechtsspraak uitoefende, in de vorm van de zogenaamde scheperecht-bank, deed het vertrek ook dienst als rechtszaal. Beide vormen van gebruik hebben in het interieur herkenbare sporen achtergelaten.

Hoe wordt een raadszaal tot *Friedenssaal*?

Op 27 mei 1643 werd in dit vertrek de keizerlijke proclamatie voorgelezen die de stad Münster, voor de duur van de vredesonderhandelingen die uiteindelijk tot het einde van de Dertigjarige Oorlog moesten leiden, tot neutraal gebied verklaarde en de stad van alle verplichtingen tegenover de keizer en het Rijk onthief. Hier verwelkomde de raad vervolgens de meer dan 150 gezanten die hier voor de onderhandelingen arriveerden.

De eigenlijke *Vrede van Westfalen* van 24 oktober 1648 werd weliswaar niet hier gesloten, maar toch speelde de zaal tijdens de jarenlange vredesonderhandelingen een grote rol als de plaats waar de belangrijkste maatschappelijke gebeurtenissen zich afspeelden. Door de onderhandelingen die hier plaats vonden was Münster jarenlang een knooppunt van Europese diplomatie.

Pax optima rerum

„Pax Optima Rerum“, haardplaat, Stadtmuseum Münster

Ter herinnering aan het sluiten van de vrede in 1648 bevindt zich in de zuidelijke muur in de zuidelijke muur een gietijzeren kachelplaat van een meter hoog, die in het midden een kussen met kroon en scepter toont waarboven drie duiven met olijftak in de snavel te zien zijn. De inscriptie luidt: „Anno 1648. Pax optima rerum, 24 Oct.“ (Vrij vertaald: „Vrede is het hoogste goed, 24 oktober 1648.“)

Vorsten en gezanten

De 37 portretten aan de westelijke muur en aan een deel van de zuidelijke muur van de *Friedenssaal* herinneren aan de vredesonderhandelingen die in 1648 met het ondertekenen van de Vrede van Westfalen een einde maakten aan de Dertigjarige Oorlog. Reeds kort na het sluiten van de vrede liet de stadsraad deze portretten van de vorsten en de belangrijkste gezanten aanbrengen om de jarenlange onderhandelingen te herdenken.

Wanneer men vanachter de burgemeesterstafel van rechtsboven naar links kijkt ziet men de portretten, te beginnen met keizer Ferdinand III en de beide vredesbemiddelaars Fabio Chigi en Alvisio Contarini. Daarna volgen de keizerlijke gezanten, verder de gezantschappen van Frankrijk, Spanje, Zweden en de Nederlanden. Aan de kant van de schouw zijn de zes Duitse keurvorstelijke gezanten te zien. De korte kant toont de afgezanten van Bazel, evenals Johann von Reumont, de stadsbevelhebber van Münster.

Johann von Reumont, stadscommandant van Münster

Tijdens de laatste kostbare restauratie van de portretten (in voorbereiding op het 350-jarige jubileum van de *Vrede van Westfalen*) werden op de lijsten nummers ontdekt die de volgorde schenen aan te geven waarin de schilderijen oorspronkelijk waren opgehangen. De schilderijen hangen nu weer in dezelfde volgorde.

Zweden

Johan Adler Salvius

Johan Oxenstierna

Spanje

Gaspar de Bracamonte y Guzman Graf von Penaranda

Philipp IV.

Frankrijk

Henri II. de Bourbon Orléans

Ludwig XIV.

Keizerlijke gezanten, keur Bohemen

Johann Maximilian Graf von Lamberg

Johann Ludwig Graf von Nassau

Maximilian Graf von Trautmannsdorff

Ferdinand III.

Matthias Mylonius Biörenklou

Schering Roesenhane

Antoine Brun

Joseph de Bergaigne

Abel Servien

Claude des Mesmes Comte d' Avaux

Ferdinand Ernst Graf von Walstein

Isaac Volmar

Johann Krane

Alvis Contarini

Fabio Chigi

Gezant stad Bazel

Johann Rudolf Wettstein

Gezanten van de keurvorsten

Graf Johann von Sayn-Wittgenstein

Georg Christoph Freiherr von Haslang

Hugo Everhard Cratz Graf von Scharfenstein

Nederland

Barthold van Gent

Godart van Reede

Windvanger

Johann van Mathenesse

Adrian Pauw

Schouw

Johann von Reumont

Franz Wilhelm von Wartenberg

Johann Ernst von Pistorius

Hugo Friedrich Freiherr von und zu Eltz

Adriaen Clant van Stedum

Willem Ripperda

Frans van Donia

Johan de Knuyt

Meesterwerken der houtsnijkunst

De betimmering aan de lange zijden van de zaal kwam in 1557 volgens een vastomlijnd plan tot stand. De datering is te vinden op een deurpaneel bij de ingang, dat versierd is met de afbeelding van de Salvator, Jezus Christus de Verlosser. De ontwerpen zijn het werk van Hermann tom Ring, de belangrijkste Westfaalse schilder van de 16e eeuw. De stad Münster had vanzelfsprekend de wens om zich als de meest toonaangevende hanzestad in Westfalen te presenteren, wat zeker een van de impulsen voor dit kostbare interieur is geweest. Met zijn strakke vormgeving is deze betimmering een waar meesterwerk van de Renaissance.

Westwand

Langs de westwand loopt een zitbank tot naast de deur, op de betimmering erachter zijn de afbeeldingen te zien van Christus, de twaalf apostelen en de voor Münster zo belangrijke beschermheilige van de dom, St. Paulus. De velden met afbeeldingen worden van elkaar gescheiden door smalle zuilen op markante sokkels en worden bekroond door een met ornamenten versierd driehoekig timpaan met een engelenhoofd in het midden.

Oostwand met de ramen

De oostwand met de ramen toont op de middenvlakken van de vensterposten de vier evangelisten. De afbeeldingen zijn naar de gravures van Heinrich Aldegrever uit het jaar 1549 gesneden. Een afbeelding van Mozes als wetgever siert de meest noordelijke nis, de overige vensternissen laten de zeven vrije kunsten zien: Grammatica – Dialectica – Arithmetica – Rhetorica – Musica – Geometrica – Astrologica. Ook deze afbeeldingen (net als de velden met afbeeldingen aan de tegenoverliggende zijde) worden bekroond door met ornamenten versierde driehoekig timpanen met in het midden een engelenhoofd. Opmerkelijk zijn de "penningen" met omranke koppen onder de driehoekige timpanen – een typisch genre van die tijd.

Noordwand

De voorzijde (noordwand) van het vertrek wordt gedomineerd door de kastenwand, de rechterstafel en de burgemeestersbank. In de rug van deze bank zijn boven elkaar twee rijen kleine wandkastvakken ingebouwd, links twaalf, rechts tien in getal. De 22 deurtjes daarvan zijn bijzondere kleinoden, die met hun reliëfs tot de weinige, uit de 16e eeuw nog bewaard gebleven ambachtelijke kunstwerken van Münster behoren.

Een speciaal hoofdthema valt in deze grote verscheidenheid aan bijbelse taferelen, afbeeldingen van heiligen, maar ook illustraties van menselijke ondeugden niet te herkennen. De deurtjes met hun houtsnijwerk schijnen rond 1536 vervaardigd te zijn, enkele misschien nog eerder. Vermoedelijk werden ze uit een eerder interieur van de zaal overgenomen en nauwkeurig in de nieuwe betimmering van 1577 ingepast.

Om het indrukwekkende interieur van deze ruimte te conserveren werd in het jaar 2002 al het hout, inclusief de rechterstafel en de rechtersbank, door atelier "restaurum" aan een grootscheepse restauratie onderworpen. De uitgevoerde ingrepen worden getoond in een speciaal hiervoor gecreëerd verslag van de restauratie.

Schouw

In 1948 werd aan de zuidwand – ter vervanging van de in de oorlog verwoeste schouw uit het jaar 1577, waarop een voorstelling van het Salomonsoordeel (2 Kon 3,16–28) met symbolen voor gerechtigheid en wijsheid te zien was – de schouw van de koopmansstand uit het Huis van het Kramersgilde uit 1621 hierheen verplaatst. Het reliëf aan de voorzijde toont de gelijkenis van de rijke verkwister en de arme Lazarus (Luc. 16, 19–31). De frontonfiguur Vrouwe Justitia met zwaard en weegschaal, personificatie van de gerechtigheid, past goed in dit vertrek dat eens ook dienst deed als rechtszaal. Aan de zijden van de schouw bevinden zich emblemen van de handel en de zeevaart, die goed op hun plaats zijn in deze koopmansstad van de Hanze. Een gietijzeren kachelplaat (zie ook *Pax optima rerum*) herinnert ook nog aan het sluiten van de *Vrede van Westfalen* op 24 oktober 1648.

Vitrine

De Gouden Haan

De *Gouden Haan* is een fraai gedreven en vergulde zilveren bokaal in de vorm van een haan die vermoedelijk rond 1600 in Nürnberg werd vervaardigd. Hij kan iets meer dan een fles wijn bevatten en wordt hoge gasten als een erebokaal aangeboden. Volgens de overlevering zou een lid van de raad in Münster de *Gouden Haan* geschonken hebben, nadat de belegeraars van de stad onder prins-bisschop Christoph Bernhard von Galen door zijn opvliegende haan tot het besef waren gekomen dat het zinloos was te wachten op een hongersnood.

Pantoffel

De *pantoffel* dateert uit de jaren 1620-1640 en het is niet duidelijk waar hij precies vandaan komt en waarom deze bewaard wordt. Oorspronkelijk werd de schoen aan Elisabeth Wandscherer toegeschreven, die in 1535 door haar echtgenoot, de wederdoperkoning Jan van Leyden, eigenhandig onthoofd werd. Een andere versie ziet in de schoen het vroegere bezit van Anne van Bourbon, hertogin van Longueville (1616-1679). Zij vergezelde haar man, Henri II d'Orléans, hertog van Longueville, naar de vredesonderhandelingen (1643-1648) in Münster.

De afgehakte hand als lijfelijk bewijsstuk

Een paar jaar geleden bleek uit nauwkeurig onderzoek van een medicus dat de afgehakte hand als lijfelijk bewijsstuk moet worden beschouwd. Dergelijke bewijsstukken bestonden uit afgezette lichaamsdelen (zoals een hand, een voet of een oor) van personen die door moord om het leven gekomen waren. In een tijd waar op een rechtszitting nog geen foto's van de plaats van het misdrijf en van het lijk beschikbaar waren, werd het bewijsstuk (in plaats van het gehele lijk) tijdens de rechtszitting op de rechterstafel gelegd. De tot op heden bewaarde, gemummificeerde handen zijn vermoedelijk bewijsstukken die uit onopgeloste zaken stammen en die niet begraven werden zolang de daad niet vergolden was. Deze helpen tegenwoordig de forensische archeologie om meer te weten te komen over de Middeleeuwse rechtspraktijk en haar regionale bijzonderheden.

De volgende objecten hebben te maken met de functie van de zaal als gerechtszaal:

Gerechtsbalustrade

De houten gerechtsbalustrade, die oorspronkelijk tijdens rechtszittingen midden in het vertrek stond – scheidde de rechter en bijzitter van de beide partijen en van de toeschouwers.

Paneel

Een paneel onder het midden van het balkenplafond – op de plek waar op zittingdagen de balustrade stond – verwijst naar de ondervragingen met een spreuk die de rechter tot onpartijdigheid maant: *Audiatur et altera pars* – “Men moet beide partijen aanhoren”

Kroonluchter

De kroonluchter, het werk van een Vlaamse kunstschilder, kan niet precies gedateerd worden. De onderste ring rust op de sterke gewestangen van een hert met aan de ene kant drie en aan de andere kant vijf geweitakken en is rijk versierd met bekoorlijke jachtaferelen en afbeeldingen van dieren. Aan de voorzijde, boven het stadswapen, staat een kleine, laatgotische afbeelding van de Madonna uit Mechelen met stralenkrans. Bladwerk slingert zich om de kaarshouders. De staven van de houders worden door een gouden kroon bijeengevoegd, twee gouden bollen sieren de plafondstang. De ophanging ontspruit aan een uit hout gesneden roos, het symbool van de geheimhouding. Rondom een randschrift in gouden letters (uit het Boek der Wijsheid, hfdst. 1, 1) dat wordt gezien als een instructie aan de rechters en in de vertaling luidt: “Hebt de gerechtigheid lief, gij, die de aarde richt.”

De Friedenssaal nu

Tot op de dag van vandaag vervult de *Friedenssaal* zijn functie als de belangrijkste ruimte voor representatieve gelegenheden in de stad: ook nu nog worden de officiële gasten van de stad door de burgemeester en zijn vertegenwoordigers hier begroet. Ze zetten er hun naam in het gastenboek van de stad en hen komt de eer toe een dronk uit de *Gouden Haan* te nemen.

Een bijzonder hoogtepunt werd bereikt op 24 oktober 1998: voor de opening van de Europese Raad-tentoonstelling "1648 – *Krieg und Frieden in Europa*" kwamen de vertegenwoordigers van alle strijdende partijen van toen bijeen. Onder hen bevonden zich ook de koninklijke staatshoofden van Zweden en Nederland. Samen met talrijke hooggeplaatste gasten uit binnen- en buitenland herdachten ze in de *Friedenssaal* het 350-jarig jubileum van de *Vrede van Westfalen*.

In het jubileumjaar 1998 werd ook voor de eerste keer de *Prijs van de Vrede van Westfalen* toegekend. Deze onderscheiding, waaraan een geldprijs van 100.000 Euro verbonden is en die sindsdien om de twee jaar in Münster wordt uitgereikt, moet de herinnering levend houden aan het historische vredesverdrag dat pas na jarenlang onderhandelen tot stand kwam en dat een einde maakte aan de Dertigjarige Oorlog in Europa.

Vredesquilt

In augustus 1998 werd naar aanleiding van het 350-jarige jubileum van de Vrede van Westfalen deze vredesquilt door de vakvereniging van Münsterse vrouwenorganisaties (AMF) aan de toenmalige burgemeester Marion Tüns en de stad Münster overhandigd.

Vrouwen uit de partner- en vriendschapssteden van Münster en Osnabrück – uit vier werelddelen – hebben hiervoor vredestekens ontworpen die in de betreffende landen gebruikelijk zijn. Deze vormen de quilt (de Engelse term voor doorgestikt dekbed), die een vredesverdrag voorstelt in de verscheidenheid aan talen en culturele tradities die zich in de betreffende landstalen en werkmethoden manifesteren.

Als richtlijn werden blauwe, vierkante lapjes stof van gelijke grootte verstuurd met het verzoek om een handwerk naar keuzen als motief een vredessymbool uit het betreffende cultuurgebied te selecteren, evenals het woord vrede in de landstaal en de naam van de stad. Uiteindelijk werden alle 28 aparte lapjes stof willekeurig samengevoegd en tot een harmonische *vredesquilt* verenigd.

Inlichtingen in het historische stadhuis

Prinzipsalmarkt 10
di - vr 10.00 - 17.00 uur
za, zo en feestdagen
10.00 - 16.00 uur
Tel. +49 (0)251 - 492 2724
www.tourismus.muenster.de
Friedenssaal@stadt-muenster.de

In het historische stadhuis is toeristische informatie over de Friedenssaal en over de stad Münster verkrijgbaar.

Stadtmuseum Münster

Wetenswaardigheden en de historie van het Stadhuis van de *Vrede van Westfalen* vindt u ook in het Stadtmuseum.

Stadtmuseum Münster
Salzstraße 28, 48143 Münster
Tel. +49 (0)251 - 492 4503
www.stadt-muenster.de/museum
di - vr 10.00 - 18.00 uur
za + zo 11.00 - 18.00 uur

Verdere literatuur

Max Geisberg, *Die Stadt Münster (Bau- und Kunstdenkmäler von Westfalen; 41)*, deel twee, [Fotomechan. nadruk van de in 1933 verschenen 1e oplage, aangevuld met kanttekeningen om nog bestaande objecten kenbaar te maken], Münster 1976.

Otto-Ehrenfried Selle, *Rathaus und Friedenssaal zu Münster*, met bijdragen van Karl-Heinz Kirchhoff e. a. (*Westfälische Kunststätten; 93*), Münster 2002.

Helmut Lahrkamp, *Münster als Schauplatz des europäischen Friedenskongresses (1643 -1649)*, in: *Geschichte der Stadt Münster*, in 3 delen, uitgegeven door Franz-Josef Jakobi, Münster 1993, deel 1, blz. 301-324.

Heinz Duchardt e.a., „...zu einem stets währenden Gedächtnis.“ *Die Friedenssäle in Münster und Osnabrück und ihre Gesandtenporträts*, Bramsche 1996.

Marion Marx en Hans Peter Poeplau, *Verslag van de restauratie van de Friedenssaal*, Lengerich 2003. www.restaurum.de

Das Königreich der Täufer, catalogus van de tentoonstelling van het Stadtmuseum Münster in 2 delen, deel 1: *Reformati-on und Herrschaft der Täufer in Münster / deel 2: Die mün-sterischen Täufer im Spiegel der Nachwelt*, uitgegeven door Barbara Rommé, Münster 2000.

30jähriger Krieg, Münster und der Westfälische Frieden, catalogus van de tentoonstelling van het Stadtmuseum Münster in 2 delen, deel 1: *Krieg / deel 2: Frieden*, uitgegeven door Hans Galen, Münster 1998.

1648 – Krieg und Frieden in Europa, catalogus van de 26e Europese Raad-tentoonstelling in Münster en Osnabrück in 3 delen, uitgegeven door Klaus Bußmann en Heinz Schilling, München 1998.

Impressum

Uitgave:

Münster Marketing

in samenwerking met het stadsarchief
en het Stadtmuseum Münster.

Klemensstraße 10

Tel. +49 (0)251 - 492 2710

Fax +49 (0)251 - 492 7743

Internet: www.tourismus.muenster.de

E-mail: tourismus@stadt-muenster.de

Tekst: Annette D. Gresing

Foto's: Olaf Mahlstedt;

Stadtmuseum Münster, Tomasz Samek

Design en Layout: Sabine Stermann

Nederlandse vertaling: Kirstin Zeyer

Drukwerk: Lonnemann GmbH

05/2017

Inlichtingen in het historische stadhuis

Prinzipalmarkt 10

di – vr 10.00 – 17.00 uur

za, zo en feestdagen 10.00 – 16.00 uur

Tel. +49 (0)251 - 492 2724

Internet: www.tourismus.muenster.de

E-mail: Friedenssaal@stadt-muenster.de

In het historische stadhuis is toeristische
informatie over de Friedenssaal en over
de stad Münster verkrijgbaar.